

Irodalmi Újság

A magyar írók lapja

IV. ÉVFOLYAM, 23. SZÁM.

ARA 1 FORINT

1953. NOVEMBER 7.

A SZOVJET IRODALOM HARCOS ÚTJA

A szovjet irodalomnak, mint a görög féltessenek, már a bölcsőben kellett kigyókat megfojtania. Előbb került tűzbe, mint bölcsőbe: a polgárháború három esztendejében született, élte át a tűzpróbát és nőtt nagyvá. Természetesen — hogy megint a görög mitológiából vegyék példát — nem teljes fegyverzetrel ugrott ki a víz fejből, hanem — bár tűnemenyes sebességgel nőtt és erősödött — mégis átélte a gyermekbetegségeket és szinte egyazon időben volt milliókat lelkesítő énekes és ábecéd tanuló gyermek. Nem a forradalom születésnapján született, hisz Lenin már hosszú éveket előbb felállította a követelet, hogy az irodalom a proletárium szerve része legyen. A bolsevik pártjától már jóval a forradalom győzelme előtt helyet és nyilvánosságot adott a proletárium költőinek, kiknek munkája valóban szerve része volt a proletárium nagy harcának (egyszerre fegyvere e harcnak és egyik eredménye) és a párt magának váltotta és gondos szeretettel nevelte azokat a fiatal költőket, akiket a „nagy irodalom” mesterei száműzték az irodalomból, nem azért, mert a proletárium költői nem voltak tehetségesek, hanem azért, mert más célokat szolgáltak, tudatosan, következetesen, harcosan, mint amely céloknak szoldosai a burzsoázia tollforgatói voltak. A kettéválasztás nem volt százszaaléki keresztlívélő, mert az első és legnagyobb proletárium, Gorkij, az egész orosz irodalomnak egyik legnagyobb órája és az ő szemébe és szerepe körül harcban megosztott a forradalom előtti Oroszország nem proletár közvéleménye is. Az Akadémia kizárta tagjait közül Gorkijt, a proletárium harcában való részvétele büntetésül, de ugyanakkor Csehov, a nagy kritikai realista is lemondott akadémiai tagságáról: szolidaritást vállalt Makszim Gorkijal. Azt azonban eltűrt, sőt helyeselte a Cári Oroszország irodalmi közvéleménye, hogy Demján Biednij „jelentéketlen propagandistának” bélyegezzék és azt is, hogy Szerafimovics műveivel legjobbat a politikai rendőrség foglalkozzon, könyvét elko. bozza és a szerzőt száműzetésből száműzetésbe hajszolja.

A szocialista forradalom győzelmekor, már Gorkij nagy példája és nagy alkotása, Szerafimovics, Demján Biednij és a proletárium több, (jelentőségükben egyenként nem így nagy, de összhatásban igen súlyos) költője szolgált a proletárium ügyét. A proletárium meg a vele szövetségben levő dolgozó parasztság nagy szabadságharcának szolgálatában folyt a fegyvert ragadó költő tanultak a nagy kritikai realistáktól is, akik valamennyien szembenállottak az 1917-ben végleg lehanyatló cári rendszerrel és akiknek mesterségbeli tudása nagy segítségére volt a proletáriumnak fegyverrel kikovácsolásában.

A három esztendő tartó polgárháború nemcsak tűzpróbája volt a fiatal proletáriumnak, hanem világosan megvonta a hadiálásokat is: míg az árnyék és szuronyok beszéltek (Majakovszkij szerint „Mauzer elvtársé” — a revolveré a szó), addig senkinek sem lehetett kétsége abban, hogy ki van velünk és ki ellenünk. Az orosz nép „jobb költői, élőkön Majakovszkijal, Demján Biednijel, Alekszander Blokbal a proletáriummal együtt foglaltak állást. A fehér börtönök, nagybirtokok és bankárok írói lekiécsinyelték, kigúnyolták ezeket a költőket munkáit, de a forradalom költőinek versei, dalai tizmilliókat, százmilliókat lelkesítettek harcba, áldozatuladásra, szeretetre és gyűlöletre. Költészetük éles, messzható fegyver volt a múlt ellen, a szocializmus ellen, a fehérek ellen és az ellenforradalmárokat támogató külföldi intervenciók ellen vívott nagy szabadságharcban.

A hároméves polgárháborúban a szabadság ügye győzött. Mikor a szovjet hada népe kisöpört országából a fehér hadseregek rohamait és az intervenciók hadseregei maradványait, a proletárium diktatúrát de facto, ténylegesen el kellett ismerni azoknak is, akik ellene harcoltak volt. Igaz, hogy az emigrációba menekült reakciók írók között akad még egy-egy tollforgató, aki azt hirdette, hogy a szovjet földön nem proletárium diktatúra van, hanem... Ezek a lakások a szennyezősátorokból vették jelzőiket, amikor a szovjet népről és a munkás-paraszt állományról beszéltek, de olyan nyilvánvaló volt állásfoglalásuk aljassága és esztelensége és írásaikban annyira érezhető volt a hullabúf, hogy ezeket a hitvány tollforgatókat még a proletárium diktatúra ellenfelei között sem volt komoly súlyuk. Az emigrációba szorult írók közül azok, akik levekelték megérteni a történelmi fejlődés irányát, rövidesen tudták: nem lehet arra számítani, hogy a Szovjetország népe a lakmározókat és a fűlápfontjához — ha nem akarnak önként elszakadni hazáiktól és népiükől, nekik kell a lakmározóknak a munkás- és parasztlélem célkitűzéseit és harci módszereit.

A polgárháborút követő Nep-korszakban, amely a háború és az intervenció következtében nagyon sok szenvedett ország újjáépítése érdekében bizonyosfokú mozgási lehetőséget adott a magánkereskedelemlnek, és nem számolta fel a kulákságot, bár nyilvánvaló volt, hogy a kulákság az ellenforradalmi törekvések utolsó osztálybázisa, az utolsó kisaknámozó osztály — az erdőgyűjtésnek abban a korszakban, amely Lenin szerint egy időben volt visszavonulás és előretörés, amikor a szovjet földön versenyzett

egymással a szocialista és kapitalista rendszer, az irodalom helyzete megváltozott. Míg a polgárháború alatt nem volt hely azok számára, akik sem a proletárium mellett, sem ellene nem foglaltak állást, hanem igyekeztek „semlegesek” maradni, a Nep-korszak első éveiben a „semlegesek” bizonyos lehetőséget nyertek különállásuk hangsúlyozására. Ez a különállás azonban több írónál nem volt semlegesség és különállás is csak annyiban volt, hogy ezek a „semlegesek” nem foglaltak állást a megvert nagybirtokosok és bankárok mellett, de (a maguk kissé zavaros formanyelvén) állást foglaltak a proletárium ellen és a proletárium célkitűzéseinek megvalósítását harcoló írók ellen. Az egyik ilyen csoport programjában például ezt olvashatjuk: „Túlcsúszan hosszú ideig győzött és irányította az orosz irodalmat a társadalom... Nem akarunk utólagosítani. Mi nem propagandisták. A művészet realista, mint maga az élet és ugyanígy célja: az életet, mint maga az élet, és azért létezik, mert nem lehet nem léteznie.”

Ahogy két gazdasági rendszer versenyzett egymással és a történelemnek kellett eldöntenie, hogy „ki ki” győz le, úgy a kétféle céllal rendelkező irodalom is harcolt. De itt nagyon gyorsan sokkal bizonyultabb helyzet állt elő. A pártnak az volt a kívánsága, hogy a proletárium írói versenyben győzzék le a velük szemben álló irodalmat. Támogatta minden rendelkezésre álló eszközzel a maga íróit, de nem vett igénybe adminisztratív eszközöket a „semlegesek” ellen. Támogatta minden rendelkezésre álló eszközzel a maga íróit, terjesztette írásait, bírálataival segítette őket és megkövetelte tőlük, hogy tanuljanak — sajátítsák el mind a tökéletesen a „mesterségbeli tudást”. Ezt mondta nekik: *legyetek jobbak*, mint azok, de persze azt sohasem mondta, hogy *legyetek olyanok*, mint azok. A versenyben nem minden proletárium állta meg a helyét. Nem mindegyik tudott megfelelni az általános kultúr-színvonal emelkedése következtében egyre magasabb követelményeknek. Az elmaradott szerzők volna versenytársaik adminisztratív úton elhalasztani monopóliumot akartak. Az így kialakuló „baloldal” célkitűzéseit és módszereit a párt helytelenítette, elítélte. Azokat, akik messziről indultak ugyan, és még mindig nem voltak elég közel, nem hallgattak el akarta a párt és nem elűzni, hanem nevelni, meggyőzni és közelebbhozni, türelmes, gondos ideológiai munkával. Az irodalmi frontok nemcsak az általános bonyolultabbakká, hogy a monopólium követelő „ultrabalok” követeléseiket sokat ártottak a párt ügyét becstelenségek, következetesen szocialista írók tekintélyének, hanem még inkább a másik oldal differenciálódásával.

Az a célkitűzés, hogy az irodalmat „függetlenítsék” az orosz társadalomtól, nemcsak megvalósíthatatlan volt, de a legjelentősebb (a jobb oldal felől jövő) írók számára nem is volt reális. Függetleníteni magunkat a társadalomtól és éppen a legnagyobb társadalmi harcok korszakában, ezt jelenti: függetleníteni magunkat az élettől, elszakadni az élettől. Akik lemondottak arról, hogy kortársaiknak írjanak és műveiket „a halhatatlanság számára” gyártókat, előbb utóbb kénytelenek voltak megérteni, hogy az a közvélemény, amelyhez ők szólanak, nem a jövő századok közvéleménye, hanem a már lehanyatlott századoké, és nem is tragikomikus, hanem egyenesen komikus dolog a XX. században a XVIII. században élt olvasók számára írni. Akik ezt nem értették meg — mumiákká lettek és azt sem mondhatjuk, hogy élő mumiákká.

Az egész világ politikusa, közgazdászait és nem utolsósorban katonáit a hároméves polgárháború befejezése után erősen foglalkoztatta az a kérdés, hogyan győzhetett a szovjet hatalom, holott a Vörös Hadsereg katonái és gazdasági ténnyen hátrányban volt ellenségeivel szemben: egy szuronyt állított egy tüzértűrtelen ellen, egy rongyos csizmát egy ruharaktár ellen, egy marék puskapolyót egy muniógyárral szembe, egy fekete kenyérrel egy vagyonos konzerv ellen... A burzsoázia politikusa és katonái erre a kérdésre nem tudtak, vagy nem akartak választ adni. De ha egy író (ha nem is marxista), a válasz előtt nem eszik be a szemét és fűlét, rövidesen megálta a választ: a polgárháborúban a százmillió népi harcos néhány száz ezer elnyomójával szemben, az igazság harcolt az igazságtalanság ellen, a jövő harcolt a múlt ellen. Amit a polgári politika „csodának” tartott, a forradalom győzelmét, az a világ legtermészelebb eseménye, olyan történelmi változás, amelynek be kellett következnie, amelyet meg nem történt tenni, amelyet tudomásul nem venni, ostobaság, öncsás, eszias, öngyilkosság. Ez a felismerés kimozdította a semlegességit álláspontjából: a jobb oldal felől jövő legjelentősebb írókat és nyomukban minden százmillió író. Hogy csak egy példát mondjunk: Alekszej Tolsztoj nyilvánvalóan nem a proletárium szemében nevelkedett. De meg akarta érteni és meg tudta érteni a történelem útját és levonta annak összes tanulságait. Szovjet író lett. Harcos szovjet író. Ez az a folyamat nem úgy játszódott le, hogy a szovjetirodalom tett Tolsztojnak elvi

Sztyepán Scsipácsov: ÜNNEPLEM...

Ünneplem a messzi napoknak
októberi, vad viharát,
sőtét matrőzsalagoknak
kis horgonyait s aranyát.

a Szovjethatalmat, a drágát,
a sós vizű balti szelet
s a kort, melynek hajnali lángját
az az Október gyújtotta meg,

hogy bölcsen és rettenhetetlen
áll öröhlény a Párt,
és ötéves terveinkben
a szépség szigorát.

A mag erejét, a csirázót
s a föld minden távlatát,
ünneplem a kremli zászlót,
az égtest hajnalát.

Ünneplem ezt a régi napot,
a Szovjethatalmat, a drágát,
a sós vizű balti szelet,
s a kort, melynek hajnali lángját
az az Október gyújtotta meg.

Vas István fordítása.

A fiataliságot, a méhet,
a virágokat és a tavaszt,
ünneplem a dunai kéket,
csipkésvív hídak alatt,

utunkat, a fényre érett
történelem fordulatát
s a szabad kínai népet,
mely a Nagy Óceánra lát.

Es ünneplem, hogy győztek,
no, harsona, zengjed már,
és ünneplem ezt a földet,
mely a kommunizmus fele száll.
A Szmolnij-i nagy teremben
Lenin s Sztálin mutatott
utat, hogy merre menjen...

Párizs népe tüntetett a békeharcos irodalom mellett

október 24-én a hatalmas Vel d'Hiverben. A francia írószövetség hagyományos könyvvására olyan sikerrel zárult, amire nem volt eddigi példa. Hat és fél óra leforgása alatt 26.000 példány fogyott el Eluard és Aragon, Sartre és Vercors s annyi más haladó író műveiből. Picasso és Eifel albumaiból, amit az írók mellett kiváló színészek dedikáltak az olvasóknak. Délután három órától kezdve hullámzott a végeláthatatlan tömeg az asztalok előtt, többen jöttek, mint ahányan vásárolni tudtak, eljöt-

tek azok is, akik csak látni akarták az írókat. Olvasó és író baráti találkozója a békeharcos győzelmes fegyvertényévé vált. Akik a Rosenberg-házaspár szép kötetbe foglalt leveleit állítottak sorba, akik három óra alatt utolsó ezülig elkaphatók a reakció börtönéből nemrég szabadult André Stil „Párizs velünk van” című művét, Aragon „Kommunista ember”-ének ötödik kiadását, Triolet új nagy regényét vagy Sartre írásait, a Henry Martin ügyét, azok nemcsak az irodalom szeretetéről lettek tanuságot, de lelkesen és

egész szívvel tüntettek is, tüntettek az eszmék mellett, amelyeknek Vel d'Hiverben felvonult írók és művészek bátor és hivatalos szöszölő. Francia munkások, tisztviselők, taxisofőrök és diákok, házbérgondokk, új meg új adóterhekkel küszködő emberek egyetlen délután leforgása alatt nyolcmillió frankért könyveket vásároltak! Nyolcmillió frank, 26.000 példány, beszédes számok. Arról szólnak, hogy aki tollal a béke szolgálatában fogja, a legnagyobbat kapja érte cserébe: népe szeretetét.

Gergely Sándor: „Vitézek és hősök”

című drámájával Prágában vendégzerepelt a komáromi Cse-madok (csehszlovákiai magyar dolgozók kultúregyüttese) színházcsoportja. Az előadásról a Csehszlovák Kommunista Párt központi lapja, a Rudé Právo hosszabb cikkben számolt be. A Zdenek Nejedly realista színházban tartott bemutatót a prágai közönség hatalmas tömeggel fogadta, a komáromiak ezzel

az előadással megnyerték a népi alkotóművészet II. össz-szlovákiai fesztiváljának első díját. „A komáromi magyar együttes a prágai közönséget kitűnő megelégedéssel részesítette...” — írja a Rudé Právo. „A jelenkori magyar színműirodalom egyik legjobb darabjának minden jelét lelkesedéssel üdvözölték a nézők...” A prágai munkások meglepő szeretettel látták vendé-

gűl a „Vitézek és hősök” szereplőgárdáját, akik Gergely Sándor színművét olyan alapos, jó munkával adták elő. A fesztiválnak ez a nagyszerű bemutatója — írja a lap — erősítette a csehszlovák-magyar barátságot és bizonygatta, hogy a magyar népi demokratikus Csehszlovákiában a magyar kultúra szabadon és sikeresen fejlődik.

Magyar darab bemutatója Berlinben

Október 24-én mutatta be a berlini Deutsches Theater (Reinhardt-színház) Hágy Gyula Kos-suth-díjas írók „Pulykapász-tor” című tragikomédiáját. A bemutatót megjelent Wilhelm Pieck köztársasági elnök és a kormány több tagja, valamint Hajdú József magyar nagykövete a nagykövetség tagjaival. A „Pulykapásztor” Hágy Gyula negyedik bemutatója a Deutsches Theaterben és nyolcadik bemutatója a Német Demokratikus Köztársaságban. A szerzőt, aki a darab próbáin is résztvett, a berlini közönség meglepő szeretettel fogadta. A darabnak, amely a Horthy-idők Magyar-

országnak egy úri birtokán játszódik, és harcos pozitív hőseivel dolgozó parasztok, gazdasági eszélék, igen nagy sikere volt. A Német Írószövetség esztétén, amelyet a szerző tiszteletére rendezett és melyen Szabó Pál és Simon István Berlinben élő magyar írók is résztvettek, Arnold Zweig méltató a darab jelentőségét. Hágy Gyula szerepét a haladó drámairodalom kialakításában. A magyar nagykövetség rendezett fogadáson Pável Markov professzor, a moszkvai „Kis Színház” rendezője és dramaturgia köszöntötte fel a magyar szerzőt.

A berlini Humboldt-egyetem meghívására Hágy Gyula előadást tartott a magyar drámairodalom mai helyzetéről és kilátásairól. Az előadás előtt Steinitz professzor, a finn-ugor tanácsok vezetője tartott bevezetést, melyben hangsúlyozta Hágy Gyula munkásságának hatását a külföldi drámairodalomra.

Hágy Gyula előadásában ismertette azokat az új magyar szerdarabokat, amelyek magyar színpadon sikert értek el, de a Német Demokratikus Köztársaságban még ismeretlenek. Hangsúlyozta, annak a fontosságát, hogy ezeket a műveket mielőbb lefordítsák német nyelvre.

engedményeket. — 5. közeledett lépésről-lépésre, egyre gyorsabb és egyre nagyobb lépésekkel a proletárium felé, a szocializmus felé építő szovjet néphez és természetesen annak irodalmához. És a párt ebben nagy segítségére volt. Tolsztoj célhoz ért. Így lett a szovjet irodalomnak — és a XX. század egész irodalmának — egyik legnagyobb alakja.

Két kérdés körül zajlott le a „semleges írók” be-ső harca. Az egyik a parasztkérdés volt, a másik az értelmiség kérdése. A narodnyok kora már elmúlt, de még a XX. században is akadtak írók, akik a parasztkérdést minden más kérdésnél elszigetelten szerették volna megoldani és nem tudták, vagy nem akarták megérteni, hogy a parasztság évezredek szolgálatának és nyomorának csak a munkás-paraszt szövetség vehet véget, amely szövetségben a vezetés szerepe a proletáriumé. Ezeknek az íróknak ilyen szemléletű munkáit két évtized tökéletesen eltemette, a feláramlás min-

den reménye nélkül. A parasztkérdésről írott remények (Solohov: „Új barázdát szánt az éke” vagy Panfjorov nagy regényciklusa) már lenini-sztálini szemléletben ábrázolták a parasztság harcait az új életért. A történelem ezeket az írókat igazolta. Egyikük sem hallgatta el, hogy a szocializmus útjára való áttérés nagy harcokkal, áldozatokkal, sőt itt-ott szenvedéssel jár, de mindkettő megértette, tudta és bizonyította, hogy az élet nem így veti fel a kérdést „szocializmus vagy parasztdemokrácia”, hanem így: „szocializmus és szabad élet, vagy szocializmus és nyomor”. Az élet felvetette kérdésre könnyebb válaszolni, mint a másodrangú irodalmároknak (legtöbbször a parasztságól idegen, álpasztor írók) által kiagyalt hazug kérdésfelvetésre. Nem kevésbé zavaró volt a polgári származású írók az értelmiség problémája. Sokan közülük „gazságtalanságnak, lehetetlenségnek, sőt nevelésségnek” tárták azt, hogy a forradalomban a vezetés szerepe nem az

(Folytatás a 2. oldalon)